

Protestant Theological University

Review of: Frits Broeyer, *Het verleden van Utrecht als remonstrantse stad, 1610-1618: Maurits' zwaard*

Moehn, W.H.T.

Published in:
Theologia Reformata

Published: 01/01/2019

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Moehn, W. H. T. (2019). Review of: Frits Broeyer, *Het verleden van Utrecht als remonstrantse stad, 1610-1618: Maurits' zwaard*. *Theologia Reformata*, 62(4), 414-415.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@ptthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.ptthu.nl>.

Britse bodem verbleef – ook in Engeland aanzienlijke invloed uitoefende. Hierbij laat hij de rol van de Straatsburgse hervormer Bucer ongenoemd. Toch was diens korte verblijf in Engeland niet alleen van betekenis voor de kerkelijke reformatie onder Edward VI, maar ook voor de vroomheid en het christenleven door zijn nadruk op de vernieuwing van de gelovige door Gods Geest. Volgens Hanson komt humanistische invloed op Becon vooral op drie terreinen naar voren. In de eerste plaats in zijn grote aandacht voor de huisgodsdienst. Hij zet sterk in op de pedagogische taak van de ouders, omdat de geloofsopvoeding kinderen voorbereidt op hun leven als christen-burgers en zo indirect van beslissende betekenis is voor het welzijn van de samenleving. In nauwe samenhang hiermee gaat Becon ten tweede in op het welzijn van de kerk, waarbij hij vooral wijst op de cruciale invloed van gelovige ambtsdragers. Zij zijn onmisbaar voor de kerk als ze in woord en wandel laten zien wat het geloof in de praktijk betekent. In de derde plaats komt de positie van de christen in de Engelse samenleving bij Becon nadrukkelijk naar voren, want uiteindelijk staat hem een maatschappij voor ogen die luistert en leeft naar het evangelie. In dat kader gaat hij regelmatig in op de noodzaak van sociale gerechtigheid en schroomt hij niet om leidinggevend en hogere kringen onder scherpe kritiek te plaatsen vanwege hun gebrek aan zorg voor de armen. Zijn verhouding naar de verschillende overheden waaronder hij heeft geleefd is dan ook ambivalent. Terwijl hij enerzijds dankbaar is voor Engelse Reformatie, is hij anderzijds kritisch op de sociale ongelijkheid van zijn dagen, waarvan vooral de armen de gevolgen ondervinden. Deze studie legt zodoende een belangrijk stukje van een vrij ingewikkelde puzzel door de gecompliceerde verhouding van Engelse hervormers tot de verschillende Tudoroverheden in kaart te brengen.

Gezien de volgens Hanson aanzienlijke humanistische invloed op hervormers als Becon is het niet vreemd dat het puritanisme juist op Engelse bodem is ontstaan. Deze stroming kwam op vanwege de specifieke positie van de Engelse kerk, die vooral door de beslissing van een sterk centralistisch ingestelde overheid reformatoerisch was geworden en daarom in geestelijk opzicht dringend een verdere hervorming nodig had. Tegelijk ontstond ze echter door de inzet van Engelse reformatoren, die hun nadruk op innerlijke vernieuwing combi-neerden met de noodzaak van een praktische doorwerking op de terreinen van gezin, kerk en samenleving. Het ultieme doel was niets minder dan de reformatie van de totale ‘Commonwealth’.

Waddinxveen

R.W. de Koeijer

Frits Broeyer, *Het verleden van Utrecht als remonstrantse stad, 1610-1618: Maurits' zwaard* (Utrecht: Matrijs, 2018) 384 p., € 24,95 (ISBN 9789053455432).

Na zijn werkzame leven als hoofddocent kerkgeschiedenis bij de Universiteit Utrecht heeft Frits Broeyer zich nog steeds intensief beziggehouden met de (kerk)geschiedenis van Utrecht. *Het verleden van Utrecht* is het eerste van een drietal boeken waarin recent de Synode van Dordrecht (1618-1619) belicht wordt vanuit het perspectief van een van de grotere steden in de Nederlanden aan het einde van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw. Dit jaar is *Synodestad. Dordrecht 1618-1619* van de hand van Fred van Lieburg gepubliceerd en heeft Erik de Boer zijn boek over Kampen afgerond: *De macht van de minderheid. Het remonstrantisme in Kampen in de spiegel van de nationale synode te Dordrecht (1618-1619)*.

Uitermate belangrijke gebeurtenissen op

weg naar de synode vonden plaats in juli 1618. Op de Neude in Utrecht dankte prins Maurits de waardgelders af. Hij liet onder meer Oldenbarnevelt en Grotius arresteren, wijzigde de samenstelling van stadsbesturen die het samenroepen van een nationale synode probeerden tegen te houden en bewerkte zo de realisatie van het besluit van de Staten-Generaal om een nationale synode te houden. De ondertitel verwijst naar de heenzending van de waardgelders. Het pamflet *Op de Waeg-schael* brengt het moment in beeld waarop Maurits zijn zwaard naast de *Institutie* van Calvijn en een boek van Beza legt. Zijn zwaard heeft voldoende gewicht om de weegschaal te laten doorslaan naar zijn kant, ten koste van het 'Heylich recht' van de stad Utrecht.

Om het gehele verhaal te vertellen vanaf Hubert Duijfhuis – pastoor en predikant van Utrecht in de jaren 1574-1518 – tot de situatie na 1632, toen zich een gedoopte Remonstrantse Gereformeerde Gemeente binnen de muren van Utrecht bevond, heeft Broeyer minutieus alle op deze periode betrekking hebbende archiefstukken bestudeerd. Elk van de twaalf hoofdstukken begint met een korte inleiding en heeft aan het einde een korte paragraaf 'tot slot'. Vanwege de vele details die voor het voetlicht gehaald worden, dreigt soms het zicht op de rode draad van de gebeurtenissen verloren te gaan. De in- en uitleidingen helpen echter om de lijn van het betoog vast te houden.

In de onderzochte periode blijkt dat de kerkenraad van Utrecht zich zeer veel moeite moest getroosten om het aantal predikanten dat nodig was voor de ambtelijke bearbeiding van de stad op peil te houden. Regelmatig komen predikanten van elders om voor enkele weken of enkele maanden hand- en spandiensten te verlenen, zodat het kerkelijk leven – en met name de avondmaalsviering – voortgang kan hebben. De remonstrantse hofprediker Johannes Wten-

bogaert heeft frequent de reis van 's-Gravenhage naar Utrecht gemaakt om de kerk in zijn geboortestad met raad en daad bij te staan.

Hoofdstuk 7 dat gewijd is aan het godsdienstdebat van 2 mei 1617, getuigt van *Entdeckungsfreude*. Aan dit debat tussen vier contraremonstrantse afgevaardigden die niet theologisch geschoold waren en acht predikanten is tot op heden geen aandacht geschonken in de geschiedschrijving. Broeyer heeft dankbaar gebruikgemaakt van het door hem ontdekte verslag van niet minder dan veertien foliopagina's in het Archief C. Berger. Dirck van Velthuysen, woordvoerder van de vier contraremonstranten, heeft een verslag vervaardigd, waarin hij op levendige wijze het verloop van het debat beschrijft.

In zijn slotbeschouwing merkt Broeyer terecht op dat vanuit de bewaard gebleven documenten één groep niet in beeld is gekomen – de gematigden. De twisten wekken de indruk dat iedereen ofwel bij de remonstranten ofwel bij de contraremonstranten hoorde. 'Voordat het conflict losbarstte moeten er zelfs nog veel meer mensen zijn geweest, die gematigd, moderaat in hun opvattingen waren' (327). Zij hebben echter geen sporen achtergelaten waarmee de auteur zijn verhaal had kunnen verrijken.

Afzonderlijke vermelding verdient de zorgvuldige selectie van de illustraties die dit mooi vormgegeven boek sieren en de voortreffelijke wijze waarop de afbeeldingen gelithografeerd zijn.

W.H.Th. Moehn